

کودکان باهوش کلاس من

لذت یادگیری براساس هوش‌های یادگیری

اجرا: فرحناز غضنفری، معاون آموزشی دبستان بهار، محلات
طراحی و تنظیم: لیلی رحیم‌زاده

اشاره

شناسایی و پرورش هوش‌های بشری و ابعاد و توانمندی‌های هوشی دانش‌آموزان اهمیت بسیاری دارد. افراد از نظر هوش و توانایی کاربرد هوش‌های یادگیری تفاوت دارند. این بدان دلیل است که توانایی و ظرفیت ذهنی و هوشی افراد متفاوت است. در این میان، آگاهی آموزگاران از هوش‌های یادگیری و شناخت تفاوت‌های ناشی از این توانمندی‌های ذهنی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است؛ زیرا موجب می‌شود آموزگاران با مشکلات درسی برخورد خلاق‌تر و مناسب‌تری داشته باشند و شیوه‌های یاددهی - یادگیری را به‌گونه‌ای طراحی و تدوین کنند که تمرکز آن بر انواع هوش‌های یادگیری باشد و جذابیت و تأثیر کلاس درس را افزایش دهند. در شماره‌ی گذشته به ضرورت و جایگاه ویژه‌ی هوش‌های یادگیری در کلاس درس اشاره شد. این شماره به معرفی چند هوش یادگیری و ارائه‌ی نمونه‌های عملی اختصاص دارد.

از خواندن تا درک مسئله

نوشتن از روی متن درس از تکالیف تکراری است که در زمان خود، که به دهه‌های گذشته مربوط می‌شود، رواج زیادی داشت. در این شیوه معلمان با مقصود تکرار و تمرین تلاش می‌کردند تا با اجبار دانش‌آموزان به نوشتن از روی درس، کلمات را به‌خاطر بسپارند. شاید تا اندازه‌ای به سواد خواندن آن‌ها کمک کرده باشند. این شیوه در حال حاضر کاملاً منسوخ شده و در اغلب کلاس‌های درس به فراموشی سپرده شده است.

با این همه، موضوع خواندن و توانایی روان‌خوانی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین مهارت‌ها به‌ویژه در دوره‌ی ابتدایی محسوب می‌شود. اگر دانش‌آموز نتواند مهارت خواندن را تقویت کند، نه‌تنها در یادگیری درس‌هایی مانند «بخوانیم» و «بنویسیم» بلکه در دروسی مانند ریاضیات نیز از موفقیت بیشتری برخوردار خواهد شد. برای مثال، او با داشتن توانایی روان‌خوانی بهتر می‌تواند متن مسئله‌ها را بخواند، مفهوم آن را درک کند و

متوجه تفاوت معلوم و مجهول شود. به همین دلیل، توجه آموزگاران به مهارت خواندن در دانش‌آموزان به مراتب باید بیشتر باشد و زمینه و شرایط لازم برای رشد این توانایی را فراهم آورند.

هنگامی که از خواندن سخن به میان می‌آید، تصویری از کلمات و حروف که در کنار یکدیگر معانی و مفاهیم گوناگونی را نشان می‌دهد، در ذهن ایجاد می‌شود. همین کلمات معرف نوعی هوش یادگیری هستند که به آن هوش «زبانی یا کلامی» گفته می‌شود.

مهم‌ترین‌ها در هوش زبانی

هوش کلامی عبارت از توانایی کاربرد مؤثر زبان مادری و یا سایر زبان‌هاست که می‌تواند به‌صورت شفاهی و یا نوشتاری مورد استفاده قرار گیرد. براساس همین نوع توانایی ذهنی است که برخی بیشتر تمایل دارند احساسات خود را بنویسند و یا به کلمات فکر کنند. چنین افرادی، توانایی بالاتری برای شنیدن سخن دیگران دارند و با تکیه بر این توانایی از

خواندن و یا نوشتن لذت می‌برند.

ممکن است همه‌ی افراد میزان بالایی از این توانایی ذهنی را نداشته باشند و بهره‌ی هر یک از ما، با دیگری متفاوت باشد. آنچه اهمیت دارد این است که همه‌ی افراد نیازمند این توانایی هستند تا بتوانند با دیگران ارتباط برقرار کنند و نیز از عهده‌ی انجام مسئولیت یادگیری خود برآیند. به‌همین دلیل، لازم است دانش‌آموزان در این زمینه تقویت شوند و زمینه به‌شکلی فراهم شود که آن‌ها بتوانند از حداکثر ظرفیت خود برای بهره‌برداری از هوش کلامی استفاده کنند.

به این ترتیب، شاید بتوان از این توانایی به‌عنوان مهم‌ترین توانایی ذهنی نام برد. مهارتی که می‌تواند مبنا و پایه‌ی یادگیری باشد و زمینه‌ی سهولت ارتباط بین افراد و اثرگذاری آن را فراهم کند. به همین دلیل است که انتظار می‌رود مدارس برنامه‌ها و فعالیت‌های متنوع و جامعی را برای توسعه‌ی سواد خواندن دانش‌آموزان تدارک ببینند و از این طریق به رشد هوش کلامی آنان کمک کنند.

مانور توانایی کلامی

هنگامی که پای توانایی کلامی به میان می‌آید، شیوه‌ها و نمونه‌های ساده و در عین حال پرکاربرد از فعالیت‌های یاددهی - یادگیری به ذهن می‌رسد که ویژگی مشترک همه‌ی آن‌ها دخالت و حضور کلمات است. نمونه‌های زیر از این جمله‌اند.

- معلم، مقصود و مطالب مورد نظر خود را از روی تخته‌ی کلاس می‌نویسد و یا از دانش‌آموزان می‌خواهد که این کار را انجام دهند. معمولاً برای انجام این مقصود، هر

یک از دانش‌آموزان در میز خود یک تخته‌ی کوچک برای نوشتن دارند یا اینکه به مقابل کلاس دعوت می‌شوند تا روی تخته‌ی کلاس بنویسند.

- معلم موضوعی را به بحث می‌گذارد و از دانش‌آموزان می‌خواهد در مورد آن اظهار نظر کنند و یا انجام بحث و گفت‌وگو با افراد خانواده یا فرد معینی در رابطه با موضوع خاصی را به‌عنوان تکلیف در منزل یا خارج از کلاس تعیین می‌کند.

- معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا خاطرات و تجربیات خود را درباره‌ی موضوع معینی تعریف کنند و یا خود اقدام به این کار می‌کند. دانش‌آموزان برای یک متن، موضوع و یا حتی یک مسئله به نوشتن و یا طرح یک داستان تشویق می‌شوند؛ داستانی که لازم است آن را برای دیگران بازگو کنند.

- بازی با کلمات، یافتن هم‌خانواده‌ها و یا هم‌آغازها و هم‌پایان‌ها به‌عنوان تکلیف معین می‌شود.

- دانش‌آموزان به انجام مشاعره تشویق می‌شوند.

- معلم کلاس را با عبارات و کلمات خاص آغاز می‌کند، شعر می‌خواند، ضرب‌المثل می‌گوید، خاطره یا داستان تعریف می‌کند و از کلمات در کلاس خود استفاده می‌نماید.

- دانش‌آموزان می‌توانند تکالیفی را بنویسند و یا روخوانی کنند و صدای خود را ضبط کنند.

- دانش‌آموزان نقشه‌خوانی می‌کنند و تصاویر را تفسیر می‌کنند.

- دانش‌آموزان به نوشتن مفهوم و معنای نمودارها ترغیب می‌شوند.

- خاطره‌نویسی، سفرنامه‌نویسی و ثبت تجربه‌ها از جمله فعالیت‌های تکلیفی دانش‌آموزان در مواقع مختلف است.

به فهرست فعالیت‌های ذکر شده می‌توان ده‌ها مورد دیگر افزود که به نوعی با تقویت و به‌کارگیری مهارت کلامی رابطه‌ی مستقیم دارند. در ادامه، تجربه‌ی موفق از دبستان بهار واقع در شهر محلات را می‌خوانید.

بهار خواندن در دبستان بهار

در دبستان بهار طرحی اجرا می‌شود که نوآموزان پیش‌دستانی تا دانش‌آموزان کلاس ششم را دربرمی‌گیرد.

در این طرح، که توجه آن به هوش کلامی و زبانی و تقویت آن است، دانش‌آموزان به گونه‌های متفاوتی با خواندن مواجه و درگیر

می‌شوند تا بتوانند مهارت خواندن را در خود تقویت کنند و با کلمات خوبگیرند. برای مثال، نوآموز در دوره‌ی پیش از دبستان، داستانی را از زبان مربی خود می‌شنود. او مسئول است تا آن داستان را برای خانواده‌ی خود تعریف کند و سپس تصویری از آن بکشد و به کلاس بیاورد. با جمع‌آوری تصاویر، کتابی از تصویرهای آن کتاب مهیا می‌شود که نوآموزان براساس آن می‌توانند به بازتعریف داستان مشغول شوند. این فعالیت موجب می‌شود که آن‌ها بتوانند با میزان دقت و توجه خود در مقایسه با سایرین، با جزئیات و اتفاقات داستان آشنا شوند و به تدریج در جهت تقویت این مهارت خود تلاش کنند. نوآموزان در طول انجام این کار از واژه‌های بیشتری استفاده می‌کنند و توانایی زبانی خود را گسترش می‌دهند.

دانش‌آموزان کلاس‌های اول و دوم بیشتر به روان‌خوانی تشویق می‌شوند. آن‌ها باید بتوانند خودشان از روی کتاب بخوانند، سپس خلاصه‌ی داستان را در دفتری با عنوان «بهار مهربان» بنویسند و برای هر قسمت از داستان که مایل‌اند، تصویر بکشند. آن‌ها در خانه از روی دفتر «بهار مهربان» خود دوباره داستان را برای خانواده‌شان می‌خوانند.

هر قدر خلاصه‌ای که نوشته‌اند، کامل‌تر باشد به همان اندازه، سایرین از شنیدن داستان آن‌ها و دیدن تصاویری که کشیده‌اند، لذت

خواهند برد. در این فعالیت، کودکان در معرض تشویق‌های اطرافیان قرار می‌گیرند و با تکیه بر این احساس و تجربه، هوش زبانی‌شان تقویت می‌شود.

اما در پایه‌های سوم، چهارم، پنجم و ششم انشانویسی و ساخت مسئله به‌عنوان راهی برای توسعه‌ی خواندن و تقویت هوش زبانی مورد نظر قرار دارد. دانش‌آموزان در این پایه‌ها به روش‌های

گوناگون، تشویق به نوشتن و خلق اثر می‌شوند؛ به‌گونه‌ای که همه‌ی عوامل اجرایی مدرسه اعم از آموزگاران، معاون و مدیر مدرسه و نیز والدین در جریان موضوع قرار می‌گیرند و تلاش می‌کنند تا تجربه‌های بیشتری برای

آن‌ها فراهم آورند و فعالیت‌هایی را طراحی کنند که دانش‌آموزان به واسطه‌ی آن‌ها بتوانند آثار متنوع و عمیقی را به رشته‌ی کلام درآورند و ابداع کنند. از جمله یکی از این موضوعات کسب روزی حلال است که در آن دانش‌آموزان با کمک مدرسه و خانواده‌ها با شیوه‌های کسب روزی حلال و ویژگی‌های آن آشنا می‌شوند. در یک روز نمایشگاهی از تولیدات خانگی، که دانش‌آموزان نیز در تهیه‌ی آن‌ها نقش داشته‌اند، برگزار می‌شود. آن‌ها در این فضا با مفهوم گران‌فروشی، کم‌فروشی، انصاف و عدالت آشنا و برخی پایه‌ها با توجه به اینکه در کدام مبحث ریاضی هستند، تشویق به ساختن مسئله براساس شواهد و شرایط موجود می‌شوند. از آنجا که مسئله‌ها کاملاً برای دانش‌آموز ملموس است، درک و فهم آن‌ها ساده‌تر است. این امر به جمع‌آوری بانکی از سؤالات ساخته‌ی دانش‌آموزان منجر می‌شود که حل آن‌ها نیز برایشان ساده است. در پایان و پس از آنکه دانش‌آموزان توانستند مطابق توافق اولیه، بیست درصد سود و درآمد خود را به خیریه اختصاص دهند، نوبت به انشانویسی می‌رسد. آن‌ها می‌توانند موضوع کسب روزی حلال را از نگاه و تجربه‌ی خود به بحث بگذارند و انشای خود را به آن اختصاص دهند.

چنانچه می‌بینید این تجربه‌ی موفق کاملاً

مبتنی بر هوش و توانایی زبانی دانش‌آموزان است و علاوه بر دریافت و حصول اهداف دیگر، مانند تلفیق دروس و توجه به مهارت‌های زندگی و تقویت مهارت همدلی، به‌طور معین به توسعه‌ی سواد خواندن کمک می‌کند.